

Henryk Świątek (1933–2023)

Informacje o autorce: historyk, emerytowany kustosz w Muzeum Krakowa, <http://orcid.org/0000-0002-9730-5796>

Information about the author: historian, retired Curator at the Museum of Kraków, <http://orcid.org/0000-0002-9730-5796>

Henryk Świątek, historyk sztuki, muzealnik, rzeczoznawca dzieł sztuki, urodził się 25 czerwca 1933 roku w Krakowie. Uczył się w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych w Krakowie. Studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim i w 1958 roku uzyskał stopień magistra historii sztuki na podstawie pracy o krakowskim malarstwie okresu baroku.

W latach 1958–1960 współpracował z Komisją Archeologiczną Polskiej Akademii Nauk, uczestnicząc pod kierunkiem prof. Andrzeja Żakiego w pracach archeologicznych na wzgórzu zamkowym w Przemyślu. W 1961 roku pracował w Muzeum – Zamku w Łańcucie. W latach 1962–1965 był zatrudniony w Muzeum Ziemi Prudnickiej (do 1968 roku oddział Muzeum Śląska Opolskiego) na stanowisku kierownika Muzeum, opracowując jego statut i kierunki działania instytucji; zmienił ekspozycję muzealną, organizował wystawy czasowe i objazdowe. Był sekretarzem Powiatowego Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich w Prudniku.

3 stycznia 1966 roku rozpoczął pracę w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa. W latach 1968–1969 był kierownikiem oddziału Historia Teatru Krakowskiego w Domu pod Krzyżem przy ulicy Szpitalnej 21. Organizował prace remontowo-adaptacyjne w budynku i równocześnie współpracował nad scenariuszem wystawy *Dzieje teatru krakowskiego*, pierwszej wystawy stałej, otwartej w 1969 roku, do której nawiązywała kolejna, nowa ekspozycja, udostępniona w 1989 roku. Od grudnia 1969 roku był kierownikiem oddziału Dzieje i Kultura Krakowa w kamienicy Klemensa Bąkowskiego przy ulicy św. Jana 12 i równocześnie w latach 1969–1972 kierownikiem Działu Naukowo-Oświatowego. W 1975 roku został kierownikiem nowo powołanej Pracowni Dokumentacji Architektury Krakowa. W 1977 roku został mianowany na stanowisko kustosza. W 1978 roku pełnił funkcję kierownika Oddziału Judaistycznego. W 2001 roku przeszedł na emeryturę.

Henryk Świątek przy studzience Walentego Badyłaka na Rynku Głównym w Krakowie, 21 marca 2015 r., fot. Elżbieta Firlet

Henryk Świątek przez ponad 20 lat kierował Pracownią Dokumentacji Architektury Krakowa, prowadząc nowatorskie działania na terenie miasta. Sporządzał dokumentację fotograficzno-opisową i karty inwentarzowe budynków z przełomu XIX i XX wieku położonych na peryferiach miasta, na terenie dawnych wsi znajdujących się obecnie w granicach Krakowa. Obiekty te o szczególnej wartości socjotechnicznej, a przede wszystkim wiejskie budownictwo drewniane były stopniowo wyburzane pod nowe inwestycje. Dokumentował infrastrukturę Krakowa, m.in. latarnie, pompy, studnie, kioski, stolarkę sklepową, kraty, warsztaty rzemieślnicze, stare ciągi komunikacyjne i szeroko pojęte budownictwo przemysłowe. Dokumentacją obejmował też centrum miasta – prace konserwatorskie, przebudowy kamienic i oficyn; część tych ostatnich została wyburzona. Pozostały w Muzeum dziesiątki fotografii i kart inwentarzowych jego

autorstwa, dokumentujące zmiany urbanistyczno-architektoniczne Krakowa w ostatnim ćwierćwieczu XX wieku.

Świadectwem prowadzonych przez Henryka Świątkę badań są ważne artykuły poświęcone tematyce przemian urbanistycznych i zagrożeń architektury XIX i XX wieku, np. *Działalność Pracowni Dokumentacji Architektury Muzeum Historycznego m. Krakowa w latach 1976–1979* („Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 1979, z. 6, s. 82–88) czy *Architektura i budownictwo peryferii Krakowa na przełomie wieków XIX i XX* („Teki Komisji Urbanistyki i Architektury” 1981, t. 15, s. 49–58). Podkreślał, że budownictwo peryferyjne posiada wartości poznawcze i romantyczno-emocjonalne, a tworzące je obiekty powinny być objęte badaniami naukowymi i poddane adaptacji w nowych warunkach historycznych i społecznych. Dokumentował też elewacje kamienic krakowskich z ich ozdobnymi elementami i symboliczną dekoracją rzeźbiarską. Temu zagadnieniu poświęcił kilka artykułów, które opublikował w muzealnym roczniku „Krzysztofory”: *Rzeźby i emblematy patriotyczne na kamienicach krakowskich na przełomie wieków XIX/XX* (1982, z. 9, s. 84–99), *Godła mieszczańskie na kamienicach krakowskich w pierwszej połowie wieku XIX z tarczami typu clipeus* (1986, z. 13, s. 87–93), *Victricis aquilae signum w rzeźbie XIV–XV wieku budowli Wawelu i Krakowa* (1987, z. 14, s. 38–49), *Ukryte treści godła i rzeźb architektonicznych na elewacjach kamienic krakowskich* (1992, z. 19, s. 15–24).

Szczególne miejsce w jego badaniach naukowych zajmowała główna siedziba Muzeum – pałac Pod Krzysztofory – i jej rzeźbiarskie wyposażenie, o czym pisał w artykułach publikowanych również w roczniku „Krzysztofory”: *Strącenie Faetona (pamflet polityczny Anny Marii Wodzickiej na Augusta II)* (1984, z. 11, s. 7–13), *Czternastowieczna rzeźba św. Krzysztofa, godło kamienicy Pod Krzysztofory w Krakowie* (2002, z. 21, s. 47–54). Zajmował się twórczością Wita Stwosza, wyposażeniem wnętrz użytkowanych przez Stanisława Wyspiańskiego, dekoracją zamku w Wiśniczu Nowym czy oprawą królewskich uroczystości w Krakowie; warto wymienić jego teksty: *Księga uroczystości i emblematów królewskich* („Rocznik Krakowski” 1976, t. 47, s. 107–123), *Krakowskie mieszkania i pracownie Stanisława Wyspiańskiego*. („Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 1977, z. 4, s. 7–22), *Sacra geometria Wita Stwosza* („Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 1981, z. 8, s. 7–16), *Treści ideowe malowideł ściennych kaplicy zamkowej w Wiśniczu Nowym* („Teki Komisji Urbanistyki i Architektury” 1985, t. 19, s. 185–198).

Oprócz działalności naukowej przygotowywał wystawy stałe i czasowe. Był współautorem scenariusza pierwszej wystawy stałej w pałacu Pod Krzysztofory *Z dziejów i kultury Krakowa* otwartej w 1979 roku i tekstu do *Przewodnika po wystawie stałej „Z dziejów i kultury Krakowa” w Krzysztoforach*. Wspólnie ze Stanisławem Kobielskim przygotował wystawę *W setną rocznicę komunikacji w Krakowie* (1975) w sali wystawowej (dawnym refektarzu Franciszkanów) przy ulicy Franciszkańskiej 4, a z Zofią Homecką wystawę

Odnowa Krakowa dawniej i dziś (1980) pod patronatem Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa. Był też kuratorem i autorem scenariusza wystaw *Portret krakowski* (1976) oraz *150-lecie Zieleni Miejskiej* (1977). W 1984 roku przygotował zagraniczną wystawę *Kraków w malarstwie XIX i XX wieku*, prezentowaną w Kijowie, Lipsku i Bratysławie.

Był współorganizatorem Muzeum Młodej Polski w Bronowicach Małych, otwartego w 1971 roku, do 2014 roku funkcjonującego pod patronatem Oddziału Krakowskiego PTTK (obecnie jest to oddział Muzeum Krakowa). Warto dodać, że Henryk Świątek wykonał obszerną dokumentację fotograficzno-opisową wiejskiej zabudowy i infrastruktury Bronowic Małych.

Opracowywał karty obiektów muzealnych, np. z kolekcji zegarów po Władysławie Miodońskim, przejętej w 1973 roku przez Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. W 1989 roku przewodniczył komisji przejmowania zbiorów muzealnych od Krakowskiego Towarzystwa Fotograficznego na rzecz Muzeum Historii Fotografii.

Prowadził działalność edukacyjną, wygłaszając odczyty i wykłady na temat dziejów i kultury Krakowa na naukowych spotkaniach muzealnych, m.in.: *Ikonoografia uroczystości koronacyjnych w Krakowie* (1973), *Charakter ekspozycji w muzeach historycznych* (1988), *Ślady rycerskie i szlacheckie na budynkach Krakowa* (2000); wygłaszał prelekcje w klubach, świetlicach i szkołach na terenie Krakowa i w innych miejscowościach. Współorganizował wydarzenia kulturalne w Krakowie, np. Dni Wielkiego Tyrnowa, obchody rocznicowe Bractwa Kurkowego czy pochod Lajkonika. Był też konsultantem przy produkcji polskich filmów fabularnych. W latach dziewięćdziesiątych uczestniczył w komisjach egzaminacyjnych kandydatów na przewodników po Krakowie. W 1993 roku został powołany przez Zarząd Krakowskiego Oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki na rzeczoznawcę w zakresie meblarstwa XVII–XIX wieku, rzemiosła artystycznego XVII–XIX wieku, broni białej i palnej XVI/XVII–XIX wieku, rzeźby XVII–XVIII wieku, malarstwa polskiego XVII wieku.

Uznanie, jakim się cieszył Henryk Świątek, znalazło wyraz w postaci przyznanych wyróżnień i odznaczeń, m.in.: Odznaka za Pracę Społeczną dla Miasta Krakowa, Srebrna Odznaka Miłośników Krakowa, Zasłużony Działacz Kultury, Złoty Krzyż Zasługi.

Henryk Świątek był miłośnikiem Lwowa i Kresów Wschodnich, sympatykiem Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Krakowie; brał udział w różnych uroczystościach patriotycznych związanych z dziejami Polski; szanował polską kulturę i tradycję. Co roku spotykał się ze znajomymi na Rynku krakowskim przy studziencie Walentego Badyłaka, który 21 marca 1980 roku dokonał tu aktu samospalenia na znak protestu przeciwko utajnieniu prawdy o ludobójstwie w Katyniu, upadkowi polskiego rzemiosła i demoralizacji młodzieży. To wydarzenie upamiętniają w tym miejscu stosowne napisy i pamiątkowa tablica. Henryk Świątek, obok Stanisława Markowskiego i Adama Macedońskiego, był jedną z pierwszych osób, które pojawiły się na Rynku tuż po tym tragicznym wydarzeniu.

Przez 20 lat pracowałam z Henrykiem w Pracowni Dokumentacji Architektury Krakowa. Był dobrym, wyrozumiałym kierownikiem i kolegą, pełnym energii, życzliwym i ceniącym moje zainteresowania historyczne. Dzięki jego zrozumieniu i wsparciu miałam możliwość rozwoju naukowego, poszerzania wiedzy, pisania wielu artykułów naukowych, popularnonaukowych i książek, organizowania

wystaw. Nasze wspólnie spędzone chwile były pełne humoru, wzajemnego zrozumienia w trakcie realizacji zadań muzealnych, a jego barwne, pełne kolorytu i szczegółów opowieści z życia krakowian pokazywały problemy społeczne i kulturowe miasta.

Henryk Świątek zmarł 4 października 2023 roku. Został pochowany na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.